

Svoboda je úkol

(Praha, 17.11.2009, Mt 25,14-30)

...Po dlouhé době se pán těch služebníků vrátil a začal účtovat. Přistoupil ten, který přijal pět hřiven, přinesl jiných pět a řekl: „Pane, svěřil jsi mi pět hřiven; hle, jiných pět jsem jimi získal.“ Jeho pán mu odpověděl: „Správně, služebníku dobrý a věrný, nad málem jsi byl věrný, ustanovím tě nad mnohým; vejdi v radost svého pána.“ ...

Děkujeme tento večer za dar svobody a za ty, kdo o svobodu usilovali. Svoboda je zajisté dar, ale je to zároveň také úkol, poslání. Je to svěřená hřivna - a všichni víme, jak pokračuje tohleto evangelijní vyprávění: Ten, který tu jednu hřivnu ukryl, zakopal a nerozmnožil, byl velmi tvrdě napomenut svým pánem. I my tento večer nechceme pouze formálně slavit, ale přemýšlet, jak tato společnost s tou hřivnou svobody nakládá, nakolik jsme ji rozmnožili, nakolik jsme ji kultivovali - a nakolik jsme ji jenom zakopali, nakolik jsme ji zanedbali, nakolik jsme byli ochotni si ji nechat zkrátit nebo vzít. Uvažujeme dnes večer také o těch, kteří se o ten dar svobody přičinili, za něj bojovali a za něj trpěli. A jistě jsme uprostřed polemiky o tom, co vlastně bylo příčinou těch událostí, na které vzpomínáme. Máme zde jeden výklad: stalo se to tím, že se ekonomicky zhroutil starý režim; ti disidenti na tom nemají vlastně žádnou zásluhu. To je možný výklad, ale je ve své jednostrannosti a povrchnosti strašně nebezpečný. Jistě je na něm kus pravdy - ty mnohé události by nemohly nastat, kdyby zde nebyly vnější příčiny, ať už ekonomické problémy starého režimu, nebo mezinárodní politický tlak, kdyby tu nebyly významné osobnosti na významných místech, a to nejen politických místech, ale i na stolci Petrově - Jan Pavel II., který tu myšlenku lidských práv položil do centra své společenské zvěsti.

Ale kdybychom přijali jenom tuto verzi výkladu, tak by to možná mohlo mít velice špatné následky. Víte, každou lidskou situaci můžeme chápat jako výsledek nějakých vnějších příčin - i lásku a smrt nebo zrození můžeme chápat jako biochemický děj a je to jistě pravda. Můžeme říci, že jsme tady na světě, protože sperma splynulo s vajíčkem, a je to jistě pravda, ale k celé pravdě náleží také to, že se dva lidé měli rádi, že se na své dítě těšili, a to, jestli tomu tak bylo, nebo ne, z velké části určuje to, jakým způsobem to dítě bude růst a bude se vyvíjet. Každá lidská situace má své vnější příčiny, ale pokud je situací *lidskou*, tak má také svůj *vnitřní smysl*. Záleží na tom, jak ji vnímáme, jak ji chápeme, jak jí rozumíme. A jestliže ji chápeme jako něco, co nám spadlo do klína jenom díky těm vnějším příčinám, pak to vede často k tomu, že ten prostor svobody chápeme jako prostor k tomu, abychom uplatnili své sobecké zájmy, své materiální zájmy, své mocenské zájmy, a mnozí lidé se tak chovali a chovají.

Ale my můžeme ty události chápat také jinak - jako něco, co je výsledkem, co jsme přijali takřikajíc z rukou těch, kdo pro tyto věci pracovali a trpěli, kdo přinesli obět'. Možná nebyli tou faktickou bezprostřední technickou příčinou, ale přesto to, co vnesli do duchovních dějin a morálního klimatu této společnosti, je něco, co nás *zavazuje*. A jestliže chápeme tu svobodu nejen jako něco, co nám spadlo do klína díky těm vnějším okolnostem, ale jako něco, k čemu jsme *zavázáni* těmi lidmi, kteří pro to něco učinili, tak pak ta svoboda pro nás není jenom prostor k tomu dělat si co chceme - svoboda, kterou člověk chápe jako možnost *dělat si, co chce*, to je jistě možné, ale je to animální, zvířecí chápání svobody, které vede do džungle. To *lidské* chápání svobody je chápání svobody jako příležitosti a prostoru k tomu *dělat to, co je správné*, a to člověk musí *hledat*,

o tom musí přemýšlet, to je duchovní úkol. Strašně záleží na tom, jak rozumíme tomu, čemu vděčíme za ten dar svobody - jestli vidíme jenom ty technické vnější příčiny, anebo se ptáme, jestli můžeme tento dar přijmout jako něco, co je závazek, co je věc našeho svědomí, které je osvíceno příkladem těch, kteří se jako svobodní lidé chovali i v čase nesvobody, kteří byli svobodní od strachu, kteří byli svobodní od korupce - od všech těch nabídek, které každý totalitní režim rád rozdává lidem, kteří s ním aktivně spolupracují nebo alespoň (těm, kteří) jsou ochotni hrbit svá záda nebo jsou ochotni prostě mlčet a držet krok, protože tito všichni lidé umožňovali onen kýžený „klid na práci“ - klid na tu špinavou práci, kterou ten totalitní režim činil z lidí nikoliv svobodné bytosti, ale mechanická zaměnitelná kolečka ve stroji totalitního státu.

A pak byli ti, kteří tuto úlohu nepřijali, pak byli ti, kteří i v poutech zůstali svobodní, kteří nenechali zhasnout to světlo svědomí; jejichž život nebyl jenom *reagováním*, ale *jednáním* - jednáním, které není určeno tím, co se děje z vnějšku, ale je určeno tím, k čemu člověka zavazuje svědomí.

Ano, příkladem těchto lidí se můžeme cítit zavázáni. Tento závazek je *svobodný akt*, nikdo nás nemůže donutit k tomu, abychom věci takto chápali a přijímali, ale je to velká možnost. Ta každá lidská situace se proměňuje tím, jak ji přijímáme a jak jí rozumíme. A je to něco, co je možností i pro tu nejmladší generaci, které možná... - jak jsem s mnohými lidmi té nejmladší generace v těchto dnech mluvil - tak někdy je přepadá takový smutek, že oni neměli svoji revoluci. Znají tu nejstarší generaci, která vzpomíná na události válečné (a ti nejstarší ještě pamatovali 17. listopad roku '39), pak ta generace, která přinesla těch několik statečných, kteří byli ochotni protestovat v únoru '48 proti nástupu totality, pak naše generace, která ve studentských letech prožila osmašedesátý rok, a pak ta generace, která před dvaceti lety vyšla do ulic. A mnozí dneska dvacetiletí (a blízcí tomuto věku) se cítí jakoby ošizeni o svoji revoluci, to všechno jim spadlo do klína. Ale jestliže chápou i ten dar svobody jako něco, co není pouze výsledek těch vnějších věcí, ale co je *nárokem*, pak mohou pochopit, že je to nárok také pro ně, že je důležité, jak oni přijmou tento dar a jak s ním naloží; víte, je to podobně jako s vírou: víru taky můžeme chápat jako dědictví otců - znáte tu krásnou moravskou píseň Dědictví otců zachovej nám, Pane. Ale můžeme ji chápat také jako *věc synů a dcer*, jako něco, co nepřijímáme jenom jako pouhé dědictví, které máme uchovat, ale jako něco, čemu máme nově porozumět, co máme vnitřně přijmout, co bereme jako hřivnu, kterou je třeba rozmnožit.

Ten člověk v tom evangelijním podobenství, který tu hřivnu zakopal, jednal ze strachu, a když měl účtovat, tak začíná tím, že pánu (tedy Bohu) vyčítá, obviňuje ho, říká: Já vím, že jsi tvrdý člověk, proto jsem se tě bál a proto jsem tu hřivnu zakopal. On jednal ze strachu, on měl falešný obraz Boha, který byl zkreslený strachem. A právě tento falešný obraz a tento strach ho ochromil, aby nepracoval odpovědně s tím, co mu bylo svěřeno. Tak tváří v tvář těmto falešným obrazům Boha je třeba říci, že *Bůh má rád svobodné a podnikavé lidi*, že Bůh je jistě náročný, ale zároveň má rád svobodné a podnikavé lidi, má rád ty, kteří tu svoji hřivnu nezakopou ze strachu, ale dovedou ji odvážně rozmnožit. A tak je to i s tou naší svobodou: Je nám dána, ne abychom ji zakopali, je nám dána, ne abychom si jí nevážili, je nám dána, abychom věděli, že se jí nikdy nesmíme vzdát, je nám dána jako něco, z čeho budeme vydávat počet, jestli jsme ji rozmnožili.

Kéž toto výročí a tyto dny jsou připomenutím a jsou příležitostmi přijmout to, co se tenkrát stalo, přijmout to ne jako dědictví, ale jako *naši věc*, přijmout to jako výzvu, porozumět tomu a uchovávat, ale také rozmnožovat.

Amen.